

EMEĞE SALDIRININ YENİ ADI: ULUSAL İSTİHDAM STRATEJİSİ

2008 yılında patlak veren küresel kriz ile birlikte, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sermayenin hükümetten yeni tavizler koparma çabaları hız kazanmış, işçilerden ise daha fazla fedakarlık etmeleri istenmiştir.

Bu süreçte, hükümet ile sermaye ağız birliği yaparak, emeğe yeni saldırı başlıklarını daha yüksek sesle dile getirmeye başlamışlardır. Amaç, sermaye yanlısı politikaların neden olduğu krizin faturasının bir kez daha emekçi halka çıkarılmak istenmesidir.

Kıdem tazminatının kaldırılması, işgücünün esnekleştirilmesi, işsizlik sigorta fonunun sermayenin emrine verilmesi, bölgesel asgari ücret, “kiralık işçi” düzenlemesi... Krizin etkileri sürerken farklı dönemlerde gündeme getirilen bu saldırı başlıkları, hükümet ve sermayedarların krizden emeğin maliyetini düşürerek çıkmaktan başka vizyonlarının olmadığını göstermiştir.

Şimdi AKP hükümeti, tüm bu saldırı başlıklarını içeren bir adım atmaya hazırlanmıyor. Bu saldırıların gündeme gelmesine ve uygulanmasına zemin hazırlayacak bir stratejiyi hayata geçirmeyi düşünüyor. Üstelik, bu strateji istihdamın artırılması hedefiyle süslenerek, sendikalar ve emekçiler nezdinde meşrulaştırılmaya çalışılıyor.

Hükümet, 8 Haziran 2010 tarihinde gerçekleştirdiği Ekonomik Koordinasyon Kurulu'nda (EKK) hazırlanmış olduğu “Ulusal İstihdam Strateji Belgesi”nin son taslağını işçi ve işveren konfederasyonları temsilcilerine yaptığı bir sunuş ile aktardı. Toplantı sonrasında, işçileri doğrudan ilgilendiren Taslak metnini sendika temsilcilerine vermeyen hükümet, hem işçi hem işveren kesiminden stratejiye ilişkin genel değerlendirmenin dışında, işgücü piyasasının esnekleştirilmesi, güvenceli esneklik, kıdem tazminatı, İşsizlik Sigortası Fonu, esnek çalışma modelleri, fazla çalışma süreleri, özel istihdam büroları-geçici iş ilişkisi ve bölgesel asgari ücret konularında 21 Haziran'a kadar görüş bildirmelerini istemiştir.

Stratejinin asıl amacı ne?

Ulusal İstihdam Stratejisi'nin (UİS), Temmuz ayı içerisinde kamuoyuna duyurulacağı açıklanmıştır.

AKP hükümeti tarafından gündeme getirilen UİS'in dört ana ekseninde şekilleneceği belirtilmektedir:

Eğitim ve istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, işgücü piyasasının esnekleştirilmesi, kadınlar, gençler ve dezavantajlı grupların istihdamının artırılması, istihdam-sosyal koruma ilişkisinin güçlendirilmesi.

Ancak, UİS'in temel hedefinin emek piyasasının esnekleştirilmesi olduğu ve bu doğrultuda kıdem tazminatının yeniden düzenlenmesinin, özel istihdam büroları aracılığıyla geçici iş ilişkisi kurulabilmesinin önünün açılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, kriz sırasında amacı dışında kullanılmaya başlanan İşsizlik Sigortası Fonu'nun sermayenin kullanımına tümüyle ve sürekli açılmasının tartışıldığı görülmektedir.

Hükümet, her zaman olduğu gibi, UİS'in hazırlanması aşamasında işçiler ve işçilerin temsilcisi sendikalardan çok işverenlerin sesine kulak vermiş ve UİS'in merkezine işverenlerin kriz sürecinde daha baskın biçimde dile getirdiği talepleri almıştır. Nitekim, hükümetin işçi ve işveren sendikalarına EKK toplantısında sunduğu taslakla ilgili olarak işveren sendikası TİSK, memnuniyetini hem hükümete hem de basına iletmiştir.

Kriz sürecinde aktarılan kaynaklar yetmedi

Krizin patlak vermesinin hemen ardından, bir dizi paket açıklayan AKP hükümeti krizden çıkış için yalnızca işçilik maliyetlerinin baskılanması yolunu seçen ve işçiliği bir maliyet unsuru olarak gören sermayenin bu tutumuna uygun hareket etmiştir. Söz konusu paketlerde de, işsizlikle mücadeleyi temel eksene almamış olan hükümet, Ulusal İstihdam Stratejisi ile kendilerine bu konuda yapılan eleştirilere yanıt vermeyi de hesap etmektedir.

Krizden sonra çeşitli önlemleri gündeme getiren AKP hükümeti, emeğin sesi olan sendikaların önerilerine o dönemde de kulaklarını tıkamıştır.

Bugüne kadar toplam maliyeti yaklaşık 40 milyar TL'yi aşan paketlerde getirilen önlemlerin tamamı geçicidir ve üretimi destekleyen özellikler taşımamışlardır. Paketler üretimi desteklemediği gibi, işsizliği önleyici ve istihdamı artırıcı önlemler içermemişlerdir. Hükümet, 40 milyar TL'yi günü kurtarmak adına sermayenin cebine koymuştur.

Paketler, iç talebin canlı tutulmasının yegane şartı olan istihdamın korunması ve işsizlik artışının durdurulması için, gündeme getirilmesi gereken önlemleri göz ardı etmiştir. Oysa kriz sürecinde alınacak önlemlerde, işsizlikle mücadele esas olmalı, asıl yapısal düzenlemeler bu konuda atılmalıydı.

Hükümetin son olarak açıkladığı pakette ise mesleki eğitim ve buna paralel olarak planlanan geçici (staj) iş yaratma amacı taşınmış, güvencesiz ve düşük ücretli istihdam bizzat devlet tarafından benimsenerek, adeta işverenler bu konuda teşvik edilmiştir. Hükümetin bu yönelimde “tutarlı” olacağı ve UİS'in benzer bir amaca hizmet edeceği görülmektedir.

UİS ile birlikte yaratılması hedeflenen ve sermayenin yıllardır talep ettiği esnek emek piyasası ve ucuz işgücü ortamı, 12 Eylül darbesi ile başlayan emeğe saldırı operasyonunu taçlandıracaktır.

Türkiye'de işsizliğin gerçek boyutları

Nitekim, UİS'in temel hedefinin işsizliği azaltmak değil, emek piyasasının ve işgücünü sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda reforma tabii tutmak olduğu taslak belgedeki bazı tespitlerden de anlaşılmaktadır.

UİS taslağında, Türkiye'de işsizliğin yüzde 10'luk kısmının yapısal özellik taşıdığı saptanmıştır. Buna göre, hükümet alınacak önlemlerle işsizlik oranının ancak yüzde 4'lük kısmı ile mücadele edeceğini beyan etmiştir. Yüksek işsizlik oranını kabul ederek, istihdam yaratacak politikalar konusundaki aczini bir kez daha göstermiştir.

Öte yandan, yüzde 10 olarak saptanan yapısal işsizlik de, kriz sürecinde işsizlik oranları artan birçok ülkenin işsizlik düzeyinden çok daha yüksektir.

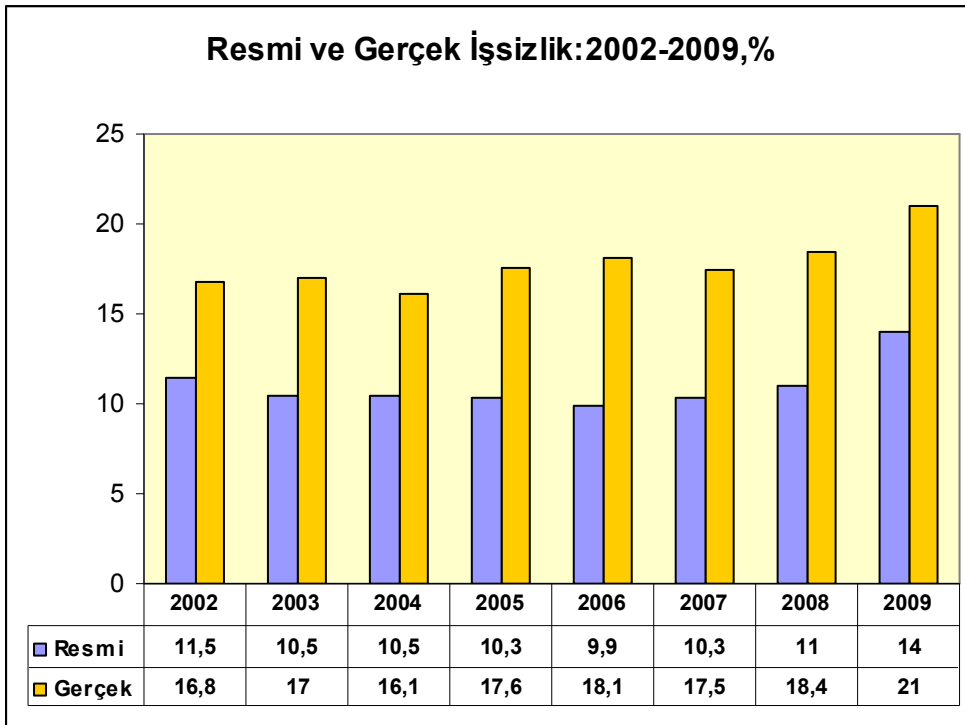
Fakat işgücü ve istihdamın yapısında görülen sorunlar, yüksek işsizlik oranından ibaret değildir. 2009 yılında krizin emekçi sınıflara doğrudan etkisi, artan işsizlik ve bu nedenle derinleşen yoksulluk şeklinde kendini göstermiştir. 2009 yılında kriz, ülkemizde emek piyasasındaki sorunları daha da büyütmüş, yüksek işsizlik yapısal bir hal almıştır.

Bugün nüfusun dörtte üçü kentlerde bulunmakta, kırlarda kalan yüzde 25 nüfus, milli gelirin ancak yüzde 8'ini üretmektedir. Bu gelire geçineyemeyen kırsal nüfus, önümüzdeki yıllarda kentlere akmaya devam edecektir. Kırdan kente göçün artması, işsizlik sorununun daha da büyüyeceğini göstermektedir. Kırdan göçle birlikte nüfusun iş-aş meselesi, özellikle kentlerde büyümektedir.

Ancak bilindiği gibi, kentlerde yeterli istihdam imkanı yaratılamamaktadır.

2009 sonunda 15 yaş üzeri nüfus 52 milyon olmasına karşın işgücüne katılanlar ancak 25 milyon düzeyindedir. Yani çalışabilir nüfusun yüzde 50'den azı işgücüne katılmaktadır. İşgücüne katılan nüfusun ise, 3,5 milyonu iş aramakta ancak bulamamakta, 2 milyonu ise iş bulmaktan umudunu kesmiş durumdadır.

Ülkemizde toplam işsiz sayısı, 5,5 milyona ulaşmıştır. Resmi işsizlik oranı ile gerçek işsizlik oranı arasındaki fark giderek açılmaktadır. Türkiye'de gerçek (geniş tanımlı) işsizlik oranı yüzde 20'lerin üzerinde seyretmektedir.

Ülkemizde işsizliğin en çarpıcı yanı ise resmi işsizlerin 1 milyondan fazlasını gençlerin (15-24 yaş) oluşturmasıdır. Diplomalı işsizlerin sayısı ise hızla çoğalmaktadır. Lise ve üniversite diploması olup da iş bekleyenlerin sayısı 1 milyon 350 bini geçmiştir.

2009 yılında geçici çalışanların sayısı 1 milyon 35 bin düzeyine ulaşmış, geçici yani güvencesiz çalışma 2010 yılında da artmaya devam etmiştir.

İstihdamda ortaya çıkan bu tablo, yalnızca kriz ile açıklanamaz. Türkiye'nin özellikle 12 Eylül darbesinden sonra ekonomi politikalarında yaptığı tercihler, karanlık tablonun baş sorumlusudur.

1980 sonrası izlenen neoliberal politikalarla devlet istihdam yaratacak yatırımlardan vazgeçmiştir. İstihdam yaratmak bir yana, özelleştirmelerle, daha önce kamuda istihdam yaratan işletmeler, ya tamamen tasfiye edilmiş ya da istihdamda daralmaya gitmişlerdir. Büyümenin özel sektör öncülüğünde gerçekleştirilmesine karar veren piyasacı yaklaşım, istihdamın kaderini de böylece özel kesimin insafına terk etmiştir. Ne var ki, likidite bolluğunun yaşandığı 2002-2007 döneminde, ortalama yüzde 7'ye yaklaşan büyüme koşullarında bile istihdamın, büyümeye paralel artmadığı görülmektedir.

İSTİHDAMSIZ BÜYÜME:2002-2009

	İstihdam (Bin Kişi)	İstihdam (Değişme,%)	Büyüme (%)
2002	21.354	-0,8	6,2
2003	21.147	-1	5,3
2004	19.631	-7,2	9,4
2005	20.066	2,2	8,4
2006	20.423	1,8	6,9
2007	20.738	1,5	4,7
2008	21.194	2,2	0,7
2009	21.277	0,4	-4,7

Kaynak: TÜİK

Veriler, Türkiye'nin benimsediği iktisadi politikalar ile ucuz emek üzerinden rekabet ve sermaye açısından en az ve ucuz istihdam ile faaliyet göstermenin kalıcı bir strateji haline geldiğine işaret etmektedir.

UİS ile dayatılan saldırılar

UİS taslak belgesinin işçi ve işveren tarafının görüşüne sunulmasının ardından, taraflardan görüşlerini oluşturmaları istenen, işgücü piyasasının esnekleştirilmesi, güvenceli esneklik, kıdem tazminatı, İşsizlik Sigortası Fonu, esnek çalışma modelleri, fazla çalışma süreleri, özel istihdam büroları-geçici iş ilişkisi ve bölgesel asgari ücret konuları yakın dönemde yeni saldırı başlıkları olara öne çıkacaktır. Hükümetin emeğe saldırı takviminde bu başlıkların bulunduğu anlaşılmaktadır.

- Krizde sermayeye kaynak aktarmak için gerçekleştirilen düzenlemeler, stratejinin kısa vadeli hedefleri arasında yeniden gündeme getirilmektedir. Buna göre, işsizlik sigorta primi indirimleri, istihdam üzerinde vergilerin işverenler lehine düşürülmesi, genç ve kadın istihdamına ek prim desteği uygulamaları tartışılmaktadır. Strateji kapsamında hükümet gündemine, "kısa çalışma ödeneğinin sürekli bir koruma mekanizması"na dönüştürülmesini de almıştır. Bu uygulamalarla, sermaye üzerindeki istihdama ilişkin yükümlülüklerden kurtarılacak, bu yükümlülükler kamu bütçesinden ya da işçilere ait İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanacak, yani toplumsallaştırılacak ve işçilere yeni yükler bindirilecektir.
- Hükümet işgücü piyasasının esnekleştirilmesi doğrultusunda, belirli süreli ve kısmi süreli istihdam edilenlerin toplam istihdam içindeki oranlarını AB ülkeleri seviyesine çıkarmayı hedeflemektedir. Yani hükümet istihdam stratejisi altında, standart dışı ve atipik istihdam biçimlerini, üstelik iş güvencesinde herhangi bir iyileştirmeye gitmeden yaygınlaştırmak istemektedir. Bu adım, AB'de tartışıldığı üzere, güvenceli esneklik (flexicurity) kavramıyla gündeme getirilmekte, saldırı yaldızlı pakette sunulmaktadır. Ancak AB ülkelerinde, ne emeğin koşulları ne de sosyal güvenlik sistemlerinin yapısı ülkemize benzemektedir. Bu nedenle, Türkiye'de işgücü ve istihdamda yaşanan sorunların, AB ülkelerindeki uygulamaların adapte edilmesi ile çözülmesi mümkün değildir. Atılması gereken öncelikli adım, sendikal örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılması ve iş güvencesini sağlayan yasal düzenlemelerin geliştirilmesi olmalıdır.
- Türkiye'de kıdem tazminatı uygulaması, yıllardır gerek hükümetler gerek de işveren örgütleri tarafından emek piyasasının esnekleşmesinin önündeki temel engel olarak gösterilmiştir. TİSK ve TUSİAD, kıdem tazminatının işverenlerin istihdam kararlarını etkilediğini ve işverenlere ciddi bir maliyet oluşturduğunu gerekçe göstererek, kıdem

tazminatı hakkının 15 günlük ücrete indirilmesini talep etmektedirler. AKP hükümeti de, bu talep doğrultusunda UİS hazırlık çalışmalarında kıdem tazminatı sisteminin değiştirilmesini gündemine almıştır. Kıdem tazminatı, işveren kesiminin savunduğu gibi işçilere verilen ek bir ödeme olarak görülmemeli, “ödenmesi sonraya bırakılmış ücret parçası” olarak değerlendirilmelidir. Bu açıdan işçinin yıllarca birikmiş emeğinin karşılığıdır ve ücret hakkından ayrı değerlendirilmemelidir. Dolayısıyla, kıdem tazminatı işverenler için yük değil temel ücret gibi ödenmesi zorunlu bir hak ve yine işçilerin ücret hakkının içerisindeki en temel kazanımlarından birisidir.

- İşsiz kaldıklarında işçilerin uğrayacağı gelir kaybını geçici bir süre telafi etmeyi amaçlayan İşsizlik Sigortası Fonu, 1999 yılında yürürlüğe giren 4447 Sayılı Kanun ile düzenlenmiş ve Mart 2002'den itibaren işsiz kalan işçilere ödeme yapılmaya başlanmıştır. Kanunda da yer verilen amacı itibariyle işçilere ait olan İşsizlik Sigortası Fonu'nun 44 milyar TL'ye ulaşan büyüklüğü, hükümet ve işverenlerin kendi çıkarları için değerlendirebilecekleri bir kaynak olarak görmelerine neden olmaktadır. Nitekim, kriz sürecinde sermaye sözcüleri sık sık, fon kaynaklarının zor durumdaki girişimciler için kullanılmasını önerisinde bulunmuşlardır. Hükümet de, aynı dönemde iki ayrı düzenleme ile İşsizlik Sigortası Fonu'nun nema gelirlerinin GAP kapsamında değerlendirmek üzere Hazine'ye devredilmesi için yasal düzenleme yapmıştır. Böylece, işçilere ait olan bu fonun amacı dışında kullanılmasının yolu açılmıştır. UİS içerisinde, İşsizlik Sigortası Fonu'nun farklı amaçlar için kullanılmasının yeniden gündeme geleceği anlaşılmaktadır. Fon, bu tür kullanımlara tümüyle kapalı olmalı, işsizlerin fondan yararlanma koşullarının kolaylaştırılması ve yararlanma süresinin de uzatılması gerekmektedir.
- Hükümetin UİS çalışmalarında gündeme getirdiği bir diğer konu, Özel İstihdam Büroları aracılığıyla geçici iş ilişkisinin kurulabilmesi yönünde düzenleme yapılmasıdır. Kamuoyunda “kiralık işçilik” olarak tartışılan bu uygulamaya, emek örgütleri şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Hatırlanacağı gibi, AKP hükümeti geçen yıl Haziran ayında bir geceyarısı düzenlemesi ile “kiralık işçilik”in önünü açan bir maddeyi TBMM'den geçirmiştir. Emek örgütlerinin itirazı, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ilgili maddeyi veto etmesini sağlamıştır. Hükümetin Ağustos 2009'da aynı konudaki ikinci girişimi de yine kamuoyu tepkileri nedeniyle sonuçsuz kalmış, ilgili madde kanun teklifinden çıkarılmıştır. Özel İstihdam Bürolarına işçi “kiralama” yetkisinin verilmesi, insan onuruna aykırı ve emek piyasasında başka sorunlara yol açacak bir uygulama olacaktır. Uygulama, yüksek işsiz nüfusa sahip ülkemizde, işçilerin daha ağır koşullarda istihdam edilmesini, grev hakkının kullanılmasını sekteye uğratacağı ve toplu iş sözleşmesi kapsamını kısıtlayacağı için sendikal örgütlenmenin daha da zayıflamasını getirecektir. Üstelik AB'ye uyum ile gerekçelendirilen bu düzenleme, AB'nin konuyla ilgili direktifine birçok üye ülke henüz uyum sağlamamışken dayatılmaktadır.
- Bölgesel asgari ücret, hükümetin UİS taslağını son haline getirmeden işçi ve işveren örgütlerinin görüşlerine sunduğu bir diğer konudur. Ülkemizde bölgesel asgari ücret, geçmişte farklı biçimlerde uygulanmıştır. 1989 yılından itibaren tüm ülkede tek asgari ücret uygulamasına geçilmiştir. Bu tarihten sonra zaman zaman gündeme gelen bölgesel asgari ücret talebi, ülkenin farklı bölgelerinde emekçilerin farklı ücret düzeylerinde çalışmaya istekli olacakları varsayımına dayanmaktadır. Yani, sermaye temsilcileri, Türkiye'de özellikle Doğu ve Güneydoğu'da yaşayan emekçi halkın mağduriyetlerinden ve bölgesel eşitsizliklerden yararlanmak istemektedirler. Oysa, işsizliğin azaltılması kılıfıyla sunulan, işçilerin daha fazla sömürülmesine yol açacak bu tür uygulamalar, eşitsizliğin sadece derinleşmesine hizmet edecektir. Öte yandan bölgesel asgari ücret, asgari ücretin asıl amacı

olan, işçilerin asgari geçimlerini sağlayabilecek düzeyden daha düşük ücretlerle çalışmasının engellenmesi ilkesine aykırıdır. Türkiye'nin de imza attığı, Avrupa Sosyal Şartı'nda "Tüm çalışanların, kendileri ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlamak için yeterli adil bir ücret alma hakkı"nın olduğu belirtilmiş ve haklar açısından ayrımcılık yasağı getirilmiştir. Buna göre, haklardan yararlanma ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka görüşler, ulusal ya da sosyal köken, sağlık, ulusal bir azınlığa mensubiyet, doğum ya da başka statüler gibi nedenlere dayanan hiç bir ayrımcılığa tabi olmaksızın sağlanacaktır.

Görüldüğü gibi, UİS ile tartışmaya açılan konular, işçi sınıfına saldırı politikalarını içermekte ve emekçilere yeni dayatmaları gündeme getirmektedir. İşsizlikle mücadele adı altında, esnekleştirme ve güvencesizleştirme operasyonu gerçekleştirilmek istenmektedir. Sermaye ve sermayenin sözcülüğünü yapan hükümetin bu yeni saldırılara karşı, emek cephesinin uyanık olması ve 2010'daki 1 Mayıs kutlamalarında olduğu gibi işçilerin birliğini savunarak, emeğin ortak sesini yükseltmesi gerekmektedir.

İşsizliğe ve çalışma koşullarında yaşanan sorunlara karşı gerçekçi bir çözüm ise, devletin ekonomiye doğrudan müdahale edebildiği, kamu yatırımlarının halkın ve ekonominin ihtiyaçlarına göre artırıldığı, piyasa güçlerinin ve kâr hırsının dizginlendiği, talebi büyütme yönünde değil emekçilerden yana bir ekonomik model ile mümkündür. Başta sendikalar olmak üzere emekten yana bütün güçler, böyle bir modeli ısrarla savunmalı, emeğin çıkarları yönünde siyasete müdahil olan, siyaseti yönlendiren ve şekillendiren politikalar izlemelidirler.